TRAFICUL DE FIINŢE UMANE – FENOMEN ÎN CONTINUĂ EVOLUŢIE

Alexandru CUZNEŢOV,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)
Raisa ENACHI,
magistru în drept, doctorand (USM)

SUMMARY

Causes of the most diverse and complex population movements occur and now acquire an unprecedented scale. Human trafficking violates every single right on a list of human rights, denying victims the basic right of freedom and expression. Robbing a human being of the basic right of being able to live their life the way they want to is a crime that should be punished in the harshest manner possible. In this study we make an attempt to provide some information to those concerned with traffic and how the state structures can and should be involved in tackling the phenomenon.

Fenomenul traficului a existat întotdeauna, dar acesta a evoluat mult de-a lungul timpului. Spre sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea, migraţii masive de femei europene au fost organizate către continentul american sau Africa de Nord. Traficul de fiinţe umane către Europa era organizat în egală măsură. Dezvoltarea mijloacelor de comunicaţie şi dezechilibrele economice mondiale au internaţionalizat traficul. A existat întâi traficul de albi, apoi traficul din Sud spre Nord, iar acum traficul de fiinţe umane din regiunile mai defavorizate spre regiunile mai prospere (în special, spre Europa Occidentală), indiferent de localizarea lor geografică.

Situaţia din anumite regiuni ale Europei şi, în special, de la sfârşitul anilor 1980 în Europa Centrală şi Orientală (odată cu deschiderea graniţelor, creşterea şomajului şi sărăciei, bulversarea structurilor statale şi diminuarea controlului) tinde să favorizeze dezvoltarea tuturor formelor de trafic şi în special a traficului de fiinţe umane în scopul exploatării sexuale.

Traficul de fiinţe umane reprezintă un fenomen social complex care a cunoscut şi cunoaşte o amploare deosebită şi care reclamă, pe lângă studii ştiinţifice susţinute privind etiologia şi aspectele de conţinut şi de evoluţie ale fenomenului, măsuri legislative şi instituţionale pentru diminuarea acestui fenomen şi protecţia victimelor.

Traficul se desfăşoară, în general, în spatele unei acoperiri legale şi dă dovadă de o cunoaştere aprofundată a legilor şi practicilor administrative din diferite ţări de destinaţie şi de tranzit. Victimelor li se promit câştiguri importante în ţările de destinaţie. Uneori, de la plecare se convine în scris sau verbal că ele vor lucra pe post de chelneri într-un bar, dansatoare, „animatoare" sau prostituate. În alte cazuri, sunt momite cu şansa obţinerii unui post fără să se facă nici o aluzie la prostituţie. Victimele sunt transportate în grupuri şi trec pe la mai mulţi intermediari (uneori prin mai multe ţări) înainte de a ajunge la destinaţie. Pe parcurs, ele sunt examinate medical pentru a se determina dacă nu sunt bolnave de boli venerice. Pe parcursul drumului, ele sunt uneori sechestrate în ţara de tranzit şi obligate să se prostitueze. La sosirea la destinaţie, paşapoartele le sunt confiscate.

Traficul de fiinţe umane constituie o violare flagrantă a drepturilor fundamentale ale victimelor. Nu în zadar statele-membre ale Comunităţii internaţionale s-au mobilizat pentru a lupta împotriva acestui fenomen, şi anume: Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), Interpol, Organizaţia Internaţională pentru Migraţie (OIM), Procesul Budapesta 1997, Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), Uniunea Europeană.

Traficul de fiinţe umane constituie nu numai o violare a drepturilor omului, dar şi o atingere a demnităţii şi integrităţii fiinţei umane.

Din definiţia traficului de persoane cuprinsă în *Protocolul privind prevenirea, reprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor şi copiilor*, *adiţional la Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate*[1], rezultă şi formele în care se concretizează această infracţiune, în raport cu caracteristicile persoanelor traficate şi traficante, cu scopul urmărit şi interesul vizat, cu natura cauzelor ce au generat fenomenul, de implicaţiile sociale, dar şi de specificul valorilor sociale lezate ale drepturilor omului.

Privit din punctul de vedere al *drepturilor omului*, traficul de persoane include sclavia, munca forţată, violenţa, abuzul de încredere, agresiunea fizică şi psihică a persoanei, fiind pe deplin justificată aprecierea că traficul de fiinţe umane este o formă a sclaviei la început de mileniu.

Sub aspect *economic*, traficul presupune: interese financiare, profituri, reţele regionale şi internaţionale,

circulaţia ilicită a banilor, şi anume, spălarea banilor care provin din trafic şi pe baza cărora se realizează activitatea de traficare. Factorii care generează şi susţin traficul: sărăcia accentuată a victimelor, nivelul educaţional scăzut, neîncrederea în sine, eşecurile în viaţă, toate ducând spre piaţa prostituţiei.

Din perspectiva *valorilor sociale lezate*, persoanele traficate sunt reduse la condiţia de „marfă", sunt dezumanizate treptat, fiindu-le lezate sentimentele cele mai profunde, trauma suferită marcându-le întreaga evoluţie viitoare.

Din punctul de vedere al *implicaţiilor sociale*, traficul de fiinţe umane este un fenomen naţional şi transnaţional, fiind favorizat de procesul general al globalizării şi de utilizarea tehnologiilor moderne.

Prin prisma *scopului vizat*, traficul presupune profituri scăzute pentru societate şi profituri uriaşe pentru traficanţi, care reinvestesc veniturile obţinute în derularea în continuare a activităţilor ilicite. Prostituţia constituie principalul scop al traficului şi modalitatea de obţinere a celor mai mari câştiguri, de asemenea traficul în scop de muncă forţată, comiterea de infracţiuni prin constrângere de către victimele traficului şi prelevarea de organe.

În legislaţia Republicii Moldova, aceste fapte social-periculoase sunt stipulate în art.165 şi 206 Codul penal al RM[2]. CP RM (art.165, Traficul de fiinţe umane) defineşte traficul de fiinţe umane ca recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimţământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forţate, în sclavie sau în condiţii similare sclaviei de folosire în conflicte armate sau în activităţi criminale, de prelevare a organelor sau ţesuturilor pentru transplantare, săvârşită prin diferite metode şi circumstanţe. În funcţie de metodele şi circumstanţele săvârşirii faptelor descrise, articolul respectiv conţine trei componenţe de infracţiuni, care prevăd pedeapsa cu închisoare pe termen între 7 şi 25 de ani sau detenţiune pe viaţă.

Traficul de persoane, adulte sau minore, presupune comiterea uneia dintre modalităţile alternative, respectiv recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea, găzduirea sau primirea unei persoane, în scopul exploatării acesteia[3].

Recrutarea constă în racolarea potenţialelor victime prin atragerea lor de către traficanţi prin diferite procedee, cele mai frecvente fiind poveştile de succes ale altor persoane care au fost ajutate să plece în străinătate şi care au revenit cu mari sume de bani după o perioadă relativ scurtă de timp.

Metodele şi tehnicile de recrutare utilizate sunt diferite, în funcţie de gradul de vulnerabilitate a victimei, datorită vârstei, nivelului ei de instruire, stării sale materiale, de cele mai multe ori precară, lipsei experienţei de viaţă, naivităţii, toate acestea fiind speculate de traficanţi.

Transportarea presupune deplasarea victimei dintr-un loc în altul în interiorul ţării de proveniență ori din statul de origine direct în statul de destinaţie sau prin ţările de tranzit. Noţiunea de organizare a deplasării victimelor în termenul de „transport" care presupune trecerea unei frontiere şi necesită măsuri specifice atât naţionale, cât şi internationale la nivelul prevenirii şi reprimării. Organizarea transportului poate fi „legală sau ilegală": în anumite cazuri, persoanele sunt duse ilegal sau fără permis de rezidenţă valabil într-o ţară, în alte cazuri, persoanele intră în ţară în mod legal ca turişti, viitori soţi, artişti, servitori, fete însoţitoare şi solicitanţi(te) de azil, în funcţie de legislaţia din diferite state. Pot fi cazuri de trafic chiar şi în situaţia trecerii legale a frontierei sau a şederii legale. Traficanţii cunosc diversele legislaţii naţionale şi practică traficul în condiţii legale.

Transferarea ca modalitate prin care se realizează traficul constă în transmiterea victimei de la un traficant la altul, atunci când este vândută, pur şi simplu, ca o marfă, iniţial fără ca ea să ştie, sau face obiectul unei alte tranzacţii încheiate între traficanţi.

Adăpostirea constituie o altă modalitate normativă prin care se efectuează traficarea şi se concretizează în instalarea unei persoane temporar într-o locuinţă ori într-un alt amplasament având această destinaţie.

Primirea presupune preluarea victimei de un traficant, de la un altul, ca urmare a unei tranzacţii intervenite între cei doi (de ex., cum ar fi schimbul sau achitarea unei datorii).

Codul penal al RM prevede că infracţiunea şi traficul de copii (art.206), care, în fond, întruneşte aceleaşi acţiuni săvârşite asupra unui minor (persoana până la vârsta de 18 ani). Articolul respectiv conţine trei componenţe de infracţiuni şi pentru cea mai gravă componenţă de infracţiune, prevăzută în alin.(3), se prevede pedeapsa maximă – detenţiunea pe viaţă.

CP RM prevede în art.207 răspundere penală pentru scoaterea ilegală a copiilor din ţară în baza unor acte false sau pe o altă cale ilegală, precum şi abandonarea lor în străinătate în scopuri altele decât cele indicate în art.206, care se pedepseşte cu închisoare de la 7 la 12 ani.

Infracţiunea de trafic de fiinţe umane se intercalează cu infracţiunea prevăzută în art.220 CP RM – proxenetismul, adică îndemnul sau determinarea la prostituţie ori înlesnirea practicării prostituţiei, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei de către o altă persoană. Criteriul principal de a distinge victima traficului de fiinţe umane de o prostituată este cel al îngrădirii libertăţilor ei: o prostituată lucrează liber şi nu

depinde de proxenet, pe când victima traficului nu este liberă în acţiuni şi este obligată să execute întru totul voinţa traficantului.

Legislaţia naţională în domeniul combaterii traficului de fiinţe umane nu trebuie să contravină principiilor generale şi normelor unanim recunoscute ale dreptului internaţional, prevederilor tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte. Din cauza problemelor cu care se confruntă, pentru al doilea an consecutiv, Moldova este plasată în Grupul 2 al ţărilor aflate sub observaţie, alături de Afganistan, Azerbaidjan, Irak, Kazahstan, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan.

Conform ultimului raport al Guvernului SUA, Moldova continuă să fie o sursă importantă pentru traficanţii de fiinţe umane. Raportul arată că mai multe femei din Republica Moldova sunt forţate să practice prostituţia în Turcia, Rusia, Cipru, Bulgaria, Emiratele Arabe Unite, Kosovo, Israel, Liban, Italia, Grecia şi Ucraina. Problema este mai accentuată în regiunea transnistriană, care nu se află sub controlul guvernului de la Chişinău. În 2010, executivul a alocat aproximativ 50.700 de dolari pentru finanţarea unui adăpost temporar pentru adulţi şi copii, victime ale traficului. Centrul este administrat în comun cu Organizaţia Internaţională a Migraţiei. În total, au fost identificate şi ajutate 159 de victime ale traficului.

Lipsa de date şi statistici viabile împiedică determinarea amploarei fenomenului şi acţiunea eficientă în lupta împotriva traficului de fiinţe umane. Este important să se îmbunătăţească modalităţile de culegere a datelor şi să se adopte metode care să permită comparaţii atât naţionale, cât şi internaţionale. Mai mult, o monitorizare permanentă, un control şi o evaluare permanentă a activităţilor de cercetare sunt necesare pentru a asigura o eficienţă acestora.

Anchetele şi urmăririle penale trebuie direcţionate împotriva traficanţilor, şi nu împotriva victimelor faptelor lor. Eficacitatea anchetelor şi a urmărilor penale împotriva traficanţilor depinde, în foarte mare măsură, de disponibilitatea victimelor de a denunţa poliţiei faptele şi de a fi martori. În practică, victimele rareori denunţă autorităţilor publice faptele, deoarece riscă să fie arestate, închise şi expulzate ca persoane fără forme legale sau ca persoane care practică prostituţia. Trebuie adoptate măsuri pentru încurajarea şi asistarea victimelor pentru ca acestea să denunţe faptele la care au fost supuse şi autorii acestora şi să intervină ca martori. Trebuie acţionat astfel încât sistemul de justiţie penală să reacţioneze prin punerea în aplicare a unui „tratament echitabil". Măsurile de prevenire a traficului de fiinţe umane nu pot fi pe deplin eficace fără o difuzare a informaţiilor şi o integrare în sistemul educativ de la o vârstă cât mai fragedă. Victimele traficului sunt din ce în ce mai tinere, adesea minore, iar difuzarea informaţiilor adecvate are o mare importanţă în ceea ce priveşte prevenirea.

Educaţia reprezintă factorul-cheie atât în lupta împotriva sărăciei, cât şi în combaterea traficului de fiinţe umane. Toate evaluările internaţionale din ultimii ani ne-au plasat spre coada clasamentului din punctul de vedere al nivelului de educaţie. Politicile educaţionale fără perspectivă, măsurile haotice adoptate, lipsa finanţării adecvate au bulversat sistemul de învăţământ. Închidem şcolile din mediul rural, fără să ne gândim la consecinţele pe termen lung şi fără să ţinem cont de faptul că educaţia este o investiţie pentru viitorul Moldovei.

Guvernul trebuie să-şi concentreze eforturile în lupta împotriva sărăciei şi în asistenţa de dezvoltare ţinând cont de traficul de fiinţe umane şi de consecinţele acestuia. Chiar dacă o persoană doreşte să emigreze pentru a găsi de lucru şi eventual pentru a se prostitua, nu înseamnă că aceasta consimte să fie supusă violenţei sau abuzurilor de toate felurile.

Victime ale traficului sunt considerate: a) persoanele care au fost supuse *la violenţă, abuzuri de autoritate sau la ameninţări* care au stat la baza intrării lor în acest proces ce a dus la exploatarea lor sexuală sau au survenit pe parcursul acestuia; b) acele persoane care au fost *înşelate* de organizatori/traficanţi şi care au crezut că au un contract de muncă atrăgător fără nici o legătură cu comerţul sexual, sau, pur şi simplu, un loc de muncă obişnuit; c) acele persoane care sunt conştiente de adevăratele intenţii ale organizatorilor/traficanţilor şi care au consimţit anterior la această exploatare sexuală datorită *situaţiei vulnerabile* în care se aflau.

Abuzarea de situaţia de vulnerabilitate a victimelor este inclusă deci, în mod expres, ca element constitutiv al traficului. Prin situaţia de vulnerabilitate a victimelor trebuie înţeles *orice tip de vulnerabilitate*, fie ea *psihică, afectivă, familială, socială sau economică*. Este vorba de ansamblul de situaţii disperate care poate face un om să accepte exploatarea sa sexuală. Persoanele care abuzează de o astfel de situaţie comit o flagrantă încălcare a drepturilor fiinţei umane şi aduc atingere demnităţii şi integrităţii sale, la care nu se poate renunţa în mod normal.

Note:

[1] *Convenţia Naţiunilor Unite*: *Protocolul privind prevenirea, reprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor şi copiilor,* 15.11.2000, Palermo.

[2] *Codul penal al Republicii Moldova,* adoptat la 18 aprilie 2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.128-129/1012 din 13.09.2002.

[3] Mateuţ Gh. ş.a., *Traficul de fiinţe umane*, Iaşi, 2005, p.41.